

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
ІСТОРИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА АРХЕОЛОГІЇ та МУЗЕЄЗНАВСТВА
ТОВАРИСТВО АНТРОПОЛОГІЇ

VITA ANTIQUA
№ 7–8

Збірка наукових статей

УДК: 902 + 572
ББК: 63.4 + 28.71
В: 79

Номер рекомендовано до друку Вченою радою історичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка 23 квітня 2009 р. (протокол № 8) та Вченою радою Товариства археології та антропології

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

д-р іст. наук, проф. *М.І. Гладких* (головний редактор)
д-р іст. наук, проф. *Б.М. Гончар*
д-р іст. наук, проф. *В.М. Мордвінцев*
д-р іст. наук, проф. *Р.В. Терпиловський*
д-р іст. наук, проф. *В.І. Яровий*
канд. іст. наук *Н.С. Абашина* (відповідальний редактор)
канд. іст. наук *С.В. Палієнко* (відповідальний секретар)

РЕЦЕНЗЕНТИ:

д-р іст. наук, проф., член-кор. НАНУ *О.П. Моця*
д-р іст. наук, проф. *В.В. Ставнюк*

ЗАСНОВНИК:

Товариство археології та антропології

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ:

01601, м. Київ, вул. Володимирська, 64, ауд. 164

В: 79 VITA ANTIQUA. Збірка наукових статей. — К.: ВПЦ «Київський університет», 2009. — № 7—8. — 300 с., 165 рис.

Реєстраційне свідоцтво КІ № 350, видане 8 лютого 1999 р.
Міністерством інформації України

Збірка присвячена 60-літтю Р.В. Терпиловського, доктора історичних наук, професора, завідувача кафедри археології та музеєзнавства Київського національного університету імені Тараса Шевченка та провідного наукового співробітника відділу археології ранніх слов'ян Інституту археології НАН України. Статті охоплюють широке коло проблем від історіографії археології до музеєзнавства. Основне місце належить введенню до наукового обігу матеріалів археологічних пам'яток від доби палеоліту до кінця I тис. н. е.

- © Товариство археології та антропології, 2009
- © Колектив авторів, 2009
- © ВПЦ «Київський університет», 2009
- © С.І. Іванисько, обкладинка, 2009

Наукове видання

VITA ANTIQUA, 2009, № 7—8

Збірка наукових статей українською, російською та французькою мовами

Редактор та упорядник збірки: *Р.В. Терпиловський*
Редактор англійських текстів: *Т.І. Шевченко*
Технічний редактор: *С.А. Горбаненко*

Оригінал-макет виготовлено Видавничо-поліграфічним центром «Київський університет»

Підписано до друку 26.04.2009. Формат 60 × 84/8. Гарнітура Times.
Наклад 300 прим. Ум. друк. арк. 34.88. Обл.-вид. арк. 37,5.

Тираж віддруковано у ПП «Друкарня “Бджола”» Київ, Деміївський провулок, 6. Зам. № 1114.

<i>АБАШИНА Н.С., ПЕТРАУСКАС О.В., ПЕТРАУСКАС А.В.</i> Дослідження пам'ятки пізньоримського часу Обухів-3 у 2007—2008 рр.	163
<i>ОБЛОМСКИЙ А.М.</i> Материалы поздне римского времени поселения Ксизово-17 Задонского р-на Липецкой обл.	173
<i>МАГОМЕДОВ Б.В., ДІДЕНКО С.В.</i> Дослідження черняхівських пам'яток в с. Легедзене (Черкаська область).....	197
<i>ПЕТРАУСКАС О.В., ШИШКИН Р.Г.</i> Некоторые результаты исследования поселения черняховской культуры Великая Бугаевка-1	201
<i>БАШКАТОВ Ю.Ю.</i> До питання про походження слов'янського житла Середнього Подніпров'я (за матеріалами I—V ст.)	227
<i>СКИБА А.В.</i> Географія та умови етнічного сусідства слов'ян і кочових племен Південно-Східної Європи у VI—VII ст.	236
<i>СИНІЦЯ Є.В.</i> Комплекс будівлі 6 з Канівського поселення (розкопки 2006 року)	250
<i>КОЛОДА В.В., ГОРБАНЕНКО С.А.</i> Землеробство салтівської культури (за матеріалами Мохначанського городища)	261
<i>КЕПІН Д.В.</i> «Археопарки» в Україні: тенденції розвитку	281
<i>САМОЙЛЕНКО Л.Г.</i> Актуальні проблеми правового статусу університетських музеїв у контексті розвитку української духовності та державотворення	286
<i>СТАНИЦЫНА Г.А.</i> Неопубликованные работы В.В. Лапина в научном архиве Института археологии НАН Украины	293
ЛАПИН В.В. Об охране памятников древности (1981 г.)	297
<i>СПИСОК СКОРОЧЕНЬ</i>	299
<i>НАШІ АВТОРИ</i>	300

Д.В. Кепін

«АРХЕОПАРКИ» В УКРАЇНІ: ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ

Стаття присвячена методологічним аспектам експонування нерухомих археологічних пам'яток кам'яного віку та епохи енеоліту — бронзи.

Запропонована типологія «археопарків» in situ з виділенням «зон охорони археологічної пам'ятки».

У світовому музеєзнавстві та пам'яткознавстві накопичений значний досвід збереження та експонування in situ комплексів та (чи) окремих об'єктів кам'яного віку та епох енеоліту—бронзи. З другої половини ХХ ст. набуває розвитку новий науковий напрям — археологічна скансенологія, одним із завдань якої полягає у розробці концепцій створення археологічних музеїв просто неба.

У даній статті зупинимось на загальних підходах створення таких музеїв за матеріалами пам'яток первісної археології України.

Певний досвід з консервації та експонування пам'яток кам'яного віку та епох енеоліту—бронзи накопичений у вітчизняній практиці. Це, зокрема роботи І.Г. Шовкопляса, І.Г. Підоплічка, М.І. Гладких, Н.Л. Корнієць із збереження жител з кісток мамутів на Мізинському, Добраничівському та Межиріцькому та Л.А. Яковлевої — на Гінцівському пізньопалеолітичних поселеннях; М.Я. Рудинського, В.М. Даніленка, О.М. Титової, Б.Д. Михайлова з консервації петрогліфів Кам'яної Могили; Н.О. Гаврилук із збереження курганів та С.Ж. Пустовалова — укріплень доби бронзи на о-ві Хортиця. Певна робота йде і на інших пам'ятках з метою їхньої музеєфікації (рис. 1—8) [Гладких, 1972; Гладких, Корнієць, 1979; Gladkik, Jakovleva, 2004; Телегін, 1978; Телегін, 1989; Наукова концепція..., 1996; Грищенко, Корнієць, Русько, Ярошук, 2001; Шовкопляс, 1981; Jakovleva, Djinnjan, 2004; Титова, 2004; Гаврилук, Рассамакін, Разумов, Остапенко, Дараган, Ковальов, Міхаєва, 2006; Гребенников, Горбенко, Смирнов, 2005; Гайко, Бровендер, 2007]. Але вона носить доволі епізодичний характер, обумовлений відсутністю належного фінансування та розробки відповідних консервантів для зміцнення матеріальної структури відкритих пам'яток.

З 1990-х рр. набуває свого розвитку ще одна форма популяризації досягнень учених у галузі вивчення історії первісного суспільства шляхом створення «археодромів» («суявних музеїв»)

[Гладких, Рижов, Суховий, 1997; Відейко, Трачук, 2000; Кепін, 2004; Титова, Кепін, 2007; Титова, Кепін, 2008]. Це дає можливість залученню широких верств населення для пізнання найдавнішого минулого та сприяє у них виробленню поважного ставлення до збереження археологічної спадщини.

Музеєфікацію пам'яток можна розглядати у двох аспектах: як напрям культурної політики та галузь музеєзнавства (музейної справи), змістом якої є перетворення нерухомих пам'яток на об'єкти музейного показу, тобто загальний аспект музеєфікації, та конкретний аспект музейного показу пам'яток, так званий «технологічний», що залежить від особливостей (вид, тип тощо) об'єктів культурної та природної спадщини.

Отже, збереження та експонування археологічних пам'яток in situ є технологічним процесом, який повинен складатися з наступних етапів: археологічних, археолого-архітектурних та геолого-гідрологічних досліджень, консервації, у виняткових випадках реставрації та реконструкції відкритих споруд, інженерного благоустрою території та створення експозиції з нерухомих та рухомих пам'яток [Титова, Кепін, 2006].

Спираючись на розробки О.М. Бадера [Бадер, 1978], пропонуємо наступну класифікацію варіантів музеєфікації нерухомих об'єктів первісної доби України, які вже експоновані, або тих, які можуть бути збереженими in situ:

I. За групами (за видами) пам'яток.

II. За способом збереження:

а) в умовах природного ландшафту; б) у комбінованому режимі — павільйонному на фоні природного ландшафту та з об'єктами просто неба.

Варіанти музеєфікації обумовлює також класифікація археологічних пам'яток за їхньою матеріальною структурою (будовою порід, характером будівельних матеріалів та конструкцій тощо).

При цьому необхідно враховувати структурні елементи культурного шару — скупчення, рештки жител, рештки легких житлових споруд, рештки житлових майданчиків, рештки вогнищ, рештки господарчих ям-сховищ, рештки робочих місць, майстерні тощо.

Рис. 1. Павільйон над ділянкою розкопу В.Є. Куриленка 2008 р. на Мізинському пізньопалеолітичному поселенні Чернігівська обл.)

Рис. 4. Дерев'яний павільйон над реконструйованим житлом з Добранічівки у Переяслав-Хмельницькому музеї народної архітектури та побуту (далі — ПХМНП)

Рис. 2. Загальний вигляд павільйону Археологічного музею «Добранічівська стоянка» (відкритий 1977 р., Київська обл.)

Рис. 5. Реконструкція 1969 р. І.Г. Шовкопляса, М.І. Гладких та М.І. Сікорського житла мешканців Добранічівки. У цьому павільйоні

Рис. 3. Рештки четвертого житла з кісток мамонтів у цьому музеї

Рис. 6. Реконструкція трипільського житла у с. Трипілля Київської обл. М.Ю. Відейка

Критеріями до експонування відкритих у ході археологічних розкопок об'єктів повинні бути наступні: історико-культурна значущість; ступінь збереженості; характер матеріалу; масштаби археологічних розкопок та ступінь вивчення пам'ятки; доступність для відвідувачів; можливості врахування всіх культурних шарів пам'ятки; можливість довготривалої консервації;

існування інтерпретації археологічних джерел (може бути декілька гіпотез щодо реконструкції стародавнього поселення, а на місці розкопок відтворено тільки одну з них). До музеєфікації необхідно залучати реставраторів, інженерів-геологів, за необхідності палеонтологів.

Складовою частиною музеєфікації є розробка консерваційних заходів, які дозволять забез-

Рис. 7. Реконструкція святилища доби бронзи з с. Степове Миколаївської обл. Розкопки І.М. Шарафутдинові. На передньому плані археолог-музеезнавець Г.М. Бузян. ПХМНП

печити збереження відкритих пам'яток у тому вигляді, у якому вони дійшли до нашого часу або були розкопані археологами, а також схоронність історично пов'язаної з ними території. Останнє зумовлює визначення зон охорони пам'яток археології.

Перш за все необхідно знання кліматичних особливостей регіону, де знаходиться археологічна пам'ятка: до них відносяться напрям і сила вітрів у різні пори року, концентрація вологості, зміна температур у різні сезони. Необхідно також знання місцевої флори, особливо трав, насіння яких, потрапляючи на поверхню решток археологічних об'єктів, проростають і дають розгалужену кореневу систему, активно руйнуючи увесь археологічний об'єкт.

З метою найбільш надійного захисту решток археологічної пам'ятки необхідно проведення гідрологічного аналізу місцевості, на якій передбачається музеєфікувати об'єкт. Такий аналіз дає можливість встановити наявність і міцність ґрунтових вод у місцевості, яка прилягає до музеєфікованої пам'ятки. Крім того, гідрологічний аналіз дозволяє з'ясувати, на якій породі, чи у ґрунті розташовані відкриті пам'ятки, а це впливає на обрання хіміко-технологічних або фізико-механічних способів їх захисту. Такі дані гідрологічного аналізу можуть сприяти при відборі способу експонування музеєфікованих об'єктів.

У 1980—1990-х рр. інженерами-геологами Є.М. Пашкіним, О.Є. Вязковою та А.А. Никіфоровим у науку введено поняття «геоекологічний моніторинг» стосовно об'єктів культурної спадщини, у тому числі пам'яток первісної археології. Геоєкологічний моніторинг дозволяє комплексно характеризувати стан культурного шару і його змін, встановлення негативних тенденцій та формалізації інформації. Це дає мож-

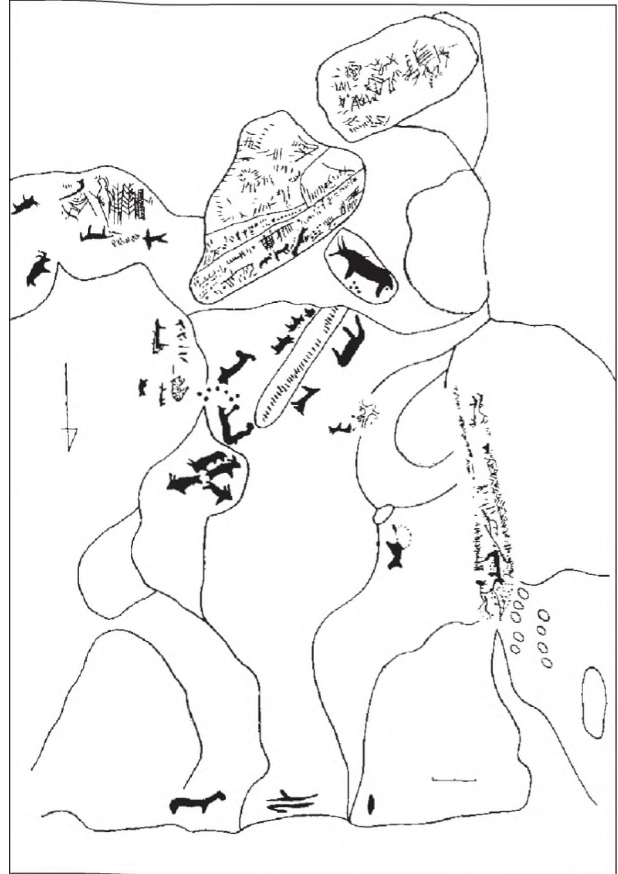

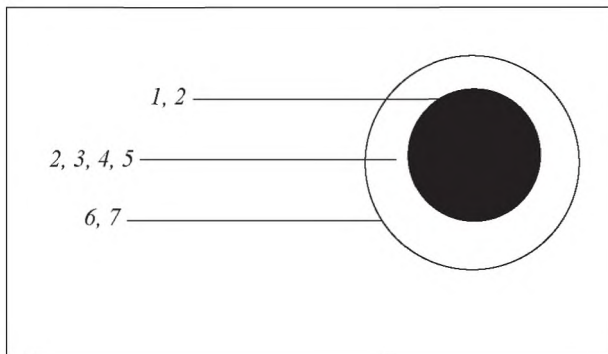
Рис. 8. Ситуаційний план-схема гроту Біка (пізній енеоліт). Кам'яна Могила (Запорізька обл.). За Б.Д. Михайловим (1988 р.)

ливість своєчасно адекватно приймати рішення щодо вироблення комплексу заходів збереження об'єктів кам'яного віку та епох енеоліту—бронзи [Пашкин, Вязкова, 1994; Вязкова, 1995; Никифоров, 1995; Пашкин, 2005]. Необхідно запроваджувати такий моніторинг для інженерно-геологічної оцінки стану збереженості пам'яток первісної доби *in situ* території України на етапі розробки концепцій їхньої демонстрації просто неба, під час проведення музеєфікації та в режимі вже створеного «археопарку».

О. Вязковою запропоновано розглядати археологічні пам'ятки як елементи природно-археологічних систем (ПАС), що є складовою частиною природно-технічної системи (ПТС) (у нашому розумінні природно-техногенного середовища).

Враховуючи розробки А.Г. Купцова та О.І. Романової [Подземная охранный зона..., 1995] по виділенню «підземної охоронної зони» для пам'яток архітектури, вважаємо за можливе цю відповідно скореговану концепцію використовувати для пам'яток найдавнішого минулого України, зокрема печер, гротів та поселень з рештками об'єктів з різних порід каменю доби неоліту, енеоліту та бронзи.

Таким, чином функціональне зонування такого музею можна показати у вигляді наступної схеми:

Функціональне зонування «археопарку» in situ:

1 — музеєфіковані об'єкти, зона пам'ятки — заповідна зона; 2 — підземна охоронна зона; 3 — охоронна зона; 4 — зона охоронюваного ландшафту; 5 — зона композиційного впливу пам'ятки; 6 — зона регулювання забудови; 7 — зона інфраструктури

Поділ на зони здійснено за їхніми функціями.

Підземна охоронна зона пам'ятки археології у структурі «археопарку» in situ, на нашу думку, повинна співпадати з межами поширення зони пам'ятки, охоронної зони зони, зони охоронюваного ландшафту та зоною композиційного впливу пам'ятки і таким чином, неначе поглинати у собі першу, третю, четверту та п'яту охоронні зони. У свою чергу межі зон регулювання забудови та інфраструктури повинні співпадати.

Вищевикладене дозволяє дійти висновку, що найбільш дієвою у сучасній пам'яткоохоронній справі концепцією музеєфікації пам'яток первісної археології є забезпечення збереження відкритих об'єктів та комплексів in situ в режимі «археопарку». Ця концепція повинна включати: проведення інженерно-геологічної оцінки стану збереженості навколишнього середовища до проведення археологічних досліджень, інженерно-геологічну оцінку стану збереженості відкритих під час археологічних розкопок пам'яток, які передбачено експонувати in situ, розробку відповідно до матеріальної структури відкритих об'єктів (палеонтологічна кістка, порода каменю тощо) консервації, при необхідності, часткову реставрацію та реконструкцію пам'яток та створення експозиції з нерухомих та рухомих об'єктів як просто неба, під навісами, так і у відповідних стаціонарних павільйонах, які повинні бути обладнаними портативними та стаціонарними пристроями, багатоканальними системами контролю за температурно-вологісним режимом, а також інженерний благоустрій території «археопарку».

«Археопарк» як елемент природно-археологічної системи історико-культурним музеєм-заповідником (музеєм «під відкритим небом» — «скансеном»), який створюється на основі нерухомих пам'яток археології різного виду та типу in situ, а також у місцях концентрації пам'яток, які неможливо зберегти на місці виявлення, однак природний ландшафт місцевості дозволяє оголосити території геолого-археологічними чи природно-археологічними заповідниками.

«Археопарками» також є «уявні музеї» («археодрами» — «експериментальні поселення»), створені у природному парку чи на спеціально відведеній території, для яких не потрібна розробка концепцій зон охорони археологічних пам'яток.

Література

- Бадер О.Н. Музеєфікація археологічних пам'яток // СА. — 1978. — № 3. — С. 138—153.
- Відейко М.Ю., Трачук О.В. Додаток 1. Науково-просвітницький історико-археологічний комплекс біля с. Улянки Кагарлицького району Київської області // Відейко М.Ю. Давні поселення України. Альбом археологічних джерел та реконструкцій. — К., 2000. — Частина 1. — С. 89—97.
- Вязкова О.Е. Некоторые принципы инженерно-геологических исследований памятников археологии: Автореф. дис. ... канд. геол.-мин. наук: 04.00.07. — М., 1995.
- Гаврилюк Н.О., Рассмакин Ю.Я., Разумов С.М., Остапенко М.А., Дараган М.М., Ковальов М.В., Михасва Н.І. Розкопки та музеєфікація курганів на острові Хортиця // Археологічні пам'ятки Хортиці та їх музеєфікація. — 2006. — Вип. 1. — С. 12—28.
- Гайко Г.І., Бровендер Ю.М. Проект музеєфікації давнього рудника Картампил // Праці Центру пам'яткознавства. — 2007. — Вип. 12. — С. 155—160.
- Гладких М.І. Пізньопалеолітичні житла, методи їх консервації та експонування // Археологія. — 1972. — № 6. — С. 106—107.
- Гладких М.І., Корнієць Н.Л. Нова споруда з кісток мамонта в Межиріччі // Вісн. АН УРСР. — 1979. — № 9. — С. 50—54.
- Гладких М.І., Рижов С.М., Суховий М.О. Експозиційне використання забудованої території Трахтемирівського заповідника // Пам'ятки та визначні місця Шевченківського краю. Проблеми охорони та дослідження: ТД наук.-практич. конф. 27—28 травня 1997 р., м. Канів. — Київ; Канів, 1997. — С. 33—35.
- Гребенников Ю., Горбенко К., Смирнов А. К вопросу о музеєфікации и создании экскурсионно-туристических маршрутов на базе памятников археологии в Степном Побужье // Старожитності Вишгородщини: зб. ТД і повідомлень 12-ї наук.-практич. конф., присвяченої 10-й річниці з дня створення Вишгородського історико-культурного заповідника і міжнародного дня музеїв 16—18 травня 2005 р. — Вишгород, 2005. — С. 81—87.
- Грищенко В.П., Корнієць Н.Л., Русько Ю.О., Ярошук Е.О. Музейний аспект вивчення геологічних пам'яток України // Вісн. Національного науково-природничого музею. — К., 2001. — С. 15—28.
- Кетін Д.В. Питання створення «Археодраму «Ріпниця»» на Київщині як музейно-туристичного комплексу // Туристично-краєзнавчі дослідження. — 2004. — Вип. 5. — С. 221—229.
- Наукова концепція державного археологічного заповідника «Більське городище скіфського часу». Наукова концепція, довідкові матеріали, проекти. — Полтава, 1996.

- Никифоров А.А. Культурный слой и его значение в сохранении памятников истории и культуры: Автореф. дис. ... канд. геол.-мин. наук: 04.00.07. — М., 1995.
- Пашкин Е. М. Инженерная геология (для реставраторов): Учебное пособие. — М., 2005.
- Пашкин Е.М., Вязкова О.Е. Геоэкологический подход при сохранении памятников истории и культуры // Геоэкология. Инженерная геология. Гидрогеология. Геоэкология. — 1994. — № 2. — С. 137—143.
- Подземная охранная зона исторической территории Рязанского кремля. — Рязань, 1995.
- Телегін Д.Я. Основні проблеми охорони пам'яток археології на сучасному етапі. — К., 1978.
- Телегін Д.Я. Выявляти і охороняти стародавню скульптуру і петрогліфи. — К., 1989.
- Тимова Е.Н., Кепин Д.В. Проблемы музеефикации памятников первобытной археологии в Украине // Склоны на исторических территориях: м-лы VII Междунар. науч.-практич. семинара «Комплексное изучение и сохранение исторических территорий», 26—30 апреля 2004 г. — Рязань, 2006. — С. 30—34.
- Тимова Е.Н., Кепин Д.В. Популяризация достижений первобытной археологии средствами музейной экспозиции // Человек, культура и общество в контексте глобализации: м-лы междунар. науч. конф. — М., 2007. — С. 200—202.
- Тимова О.М. Збереження нерухомих пам'яток археології в заповідниках та музеях // Праці Центру пам'яткознавства. — 2004. — Вип. 6. — С. 106—110.
- Тимова О., Кепин Д. Експонування найдавніших архітектурних пам'яток Середньої Наддніпрянщини // Pereyaslavica. Наук. зап. Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав»: зб. наук. статей. — 2008. — Вип. 2 (4). — С. 288—293.
- Шовкопляс І. Подорож у давнину // Соціалістична культура. — 1981. — № 7. — С. 26—27.
- Gladkik M., Jakovleva L. Les sites d'Ukraine: de Mejririche a Gontsy: et leurs Cabanes en os de mammoth // Dossiers d'archeologie: les Mammouth. — 2004. — N 291. — Mars. — P. 64—67.
- Jakovleva L., Djinjian F. Le site paleolithique de Gontsy (Ukraine) // Dossiers d'archeologie: les Mammouth. — 2004. — N 291. — Mars. — P. 68—73.

D. V. Kepin

«ARCHAEO PARKS» IN THE UKRAINE: TENDENTIOUS OF DEVELOPMENT

The article deals with methodological aspects of using the archeological monuments of Stone Age as well as Eneolithic — Bronze Ages (complexes and separate objects) in effort to create a museum exposition.

The typology of «archeoparks» in situ with the objects of exhibit in situ; without the objects of exhibit; «imaginationable» museums («archeodroms» — «experimental settlements») is proposed. The author considered the structure of «archeoparks» in situ in the context of a «zones of protection of the archeological monument».

АБАШИНА Наталя Серафимівна — кандидат історичних наук, науковий співробітник Інституту археології НАН України

БАШКАТОВ Юрій Юрійович — науковий співробітник Інституту археології НАН України

ГЛАДКИХ Михайло Іванович — доктор історичних наук, професор кафедри археології та музеєзнавства Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ГОПКАЛО Оксана Вікторівна — кандидат історичних наук, науковий співробітник Інституту археології НАН України

ГОРБАНЕНКО Сергій Анатолійович — кандидат історичних наук, науковий співробітник Інституту археології НАН України

ДІДЕНКО Сергій Васильович — науковий співробітник НМІУ, аспірант Інституту археології НАН України

ДУДІН Олександр Анатолійович — аспірант кафедри археології та музеєзнавства Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ЗЕЛЕНКО Сергій Мусійович — кандидат історичних наук, керівник Центру підводної археології КНУ

КЕПІН Дмитро Володимирович — кандидат історичних наук, науковий співробітник Центру пам'яткознавства НАН України і УТОПІК

КОБЕЦЬ Віктор Данилович — науковий співробітник Центру підводної археології КНУ

КОЗАК Денис Никодимович — доктор історичних наук, професор, заступник директора Інституту археології НАН України, завідувач відділу археології ранніх слов'ян

КОЛОДА Володимир Васильович — кандидат історичних наук, завідувач лабораторії, доцент кафедри історії України Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди

ЛЕВЧУК Павло Олександрович — студент кафедри археології та музеєзнавства Київського національного університету імені Тараса Шевченка

МАГОМЕДОВ Борис Вікторович — доктор історичних наук, старший науковий співробітник відділу археології ранніх слов'ян Інституту археології НАН України

МАТВІШІНА Жанна Миколаївна — доктор географічних наук, завідувач відділу палеогеографії Інституту географії НАН України

МИСЬКО Юлія Володимирівна — кандидат історичних наук, доцент кафедри етнології, античної та середньовічної історії Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича

МОРОЗОВА Яна Іванівна — науковий співробітник Центру підводної археології КНУ

НЕСІН Валентин Антонович — кандидат біологічних наук, науковий співробітник Інституту зоології НАН України

ОБЛОМСЬКИЙ Андрій Михайлович — доктор історичних наук, науковий співробітник Інституту археології Російської АН

ОЛЬГОВСЬКИЙ Сергій Якович — кандидат історичних наук, завідувач кафедри музеєзнавства Київського національного університету культури та мистецтв

САМОЙЛЕНКО Любов Григорівна — завідувач Археологічного музею КНУ імені Тараса Шевченка

СИВОЛАП Михайло Павлович — директор археологічного музею і керівник археологічної лабораторії Черкаського національного університету

СИНІЦЯ Євген Валентинович — кандидат історичних наук, асистент кафедри археології та музеєзнавства Київського національного університету імені Тараса Шевченка

СКИБА Андрій Володимирович — кандидат історичних наук, науковий співробітник Інституту археології НАН України

СТАНІЦИНА Галина Олександрівна — науковий співробітник, завідувач наукового архіву Інституту археології НАН України

ПАЛІЄНКО Сергій Володимирович — кандидат історичних наук, завідувач лабораторії Київського університету туризму, економіки і права

ПАХАРЄВА Олександра Сергіївна — кандидат історичних наук

ПАЧКОВА Світлана Петрівна — кандидат історичних наук, науковий співробітник Інституту археології НАН України

ПЕТРАУСКАС Андрій Валдасович — кандидат історичних наук, науковий співробітник Інституту археології НАН України

ПЕТРАУСКАС Олег Валдасович — кандидат історичних наук, науковий співробітник Інституту археології НАН України

ПИВОВАРОВ Сергій Володимирович — доктор історичних наук, завідувач кафедри етнології, античної та середньовічної історії Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича

ПУДОВКІНА Анна Сергіївна — магістрант кафедри археології та музеєзнавства Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПУСТОВАЛОВ Сергій Жанович — кандидат історичних наук, науковий співробітник Інституту археології НАН України

ПЯСЕЦЬКИЙ Валерій Казимирович — краєзнавець

РЕКОВЕЦЬ Леонід Іванович — доктор біологічних наук, науковий співробітник Інституту зоології НАН України

РИЖОВ Сергій Миколайович — кандидат історичних наук, доцент кафедри археології та музеєзнавства Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ТОЛОЧКО Денис Володимирович — аспірант кафедри археології та музеєзнавства Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ЦИНДРОВСЬКА Людмила Олександрівна — науковий співробітник Інституту археології НАН України

ШИДЛОВСЬКИЙ Павло Сергійович — кандидат історичних наук, асистент кафедри археології та музеєзнавства Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ШИШКІН Руслан Германович — кандидат історичних наук, викладач кафедри історії слов'янських народів КДПУ ім. М.П. Драгоманова